

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Energian hinnat ja kustannukset Euroopassa”

COM(2014) 21 final

(2014/C 424/10)

Esittelijä: **Richard ADAMS**

Euroopan komissio päätti 15. tammikuuta 2014 Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artiklan nojalla pyytää Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunnon aiheesta

Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Energian hinnat ja kustannukset Euroopassa

COM(2014) 21 final.

Asian valmistelusta vastannut ”liikenne, energia, perusrakenteet, tietoyhteiskunta” -erityisjaosto antoi lausuntonsa 21. toukokuuta 2014.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitea hyväksyi 4.–5. kesäkuuta 2014 pitämässään 499. täysistunnossa (kesäkuun 4. päivän kokouksessa) seuraavan lausunnon. Äänestyksessä annettiin 140 ääntä puolesta ja 10 vastaan 13:n pidättyessä äänestämästä.

1. Päätelmät ja suositukset

1.1. Energiahinnat ovat kokonaisuutena katsoen saavuttaneet historiallisen korkean tason ja nousevat todennäköisesti edelleen. Tällä on ankaria taloudellisia vaikutuksia moniin kuluttajiin kaikkialla EU:ssa, ja teollisuuden kohdistuva vaikutus on useissa tapauksissa vastaavanlainen. Komission tiedonannossa korostetaan, että kansalaisyhteiskunnassa on ymmärrettävä paremmin, miten energiahintojen rakenteessa voidaan sovittaa unionin ilmastotavoitteet yhteen välttämättömän energiavarmuuden kanssa. Ellei tätä ymmärretä, ei luvassa ole poliittista tahtoa eikä kuluttajien hyväksyntää.

1.2. Energiahinnat voivat muodostaa teollisuudelle tärkeän kilpailukykytekijän. Teollisuuden kilpailukyvyyn taloudellista analyysyä ei kuitenkaan pitäisi rajoittaa pelkästään energiahintoihin. Huomioon pitäisi ottaa myös muita keskeisiä tekijöitä, kuten energiantensiteettiä sekä energiakustannusten osuus kaikista tuotantokustannuksista ja voittomarginaalista. On olennaisen tärkeää, että ilmastonmuutoksen hillitseminen on johdonmukaista kaikkialla maailmassa. Euroopan omaksuma johtoasema voi johtaa heikkoon kilpailukykyyn sekä teollisuuden ja hiilidioksidipäästöjen siirtymiseen muualle.

1.3. Energiatehokkuus, uusiutuvat energialähteet ja muut kotoperäiset energialähteet voivat kaikki parantaa toimitusvarmuutta, mutta niihin jokaiseen liittyy kustannuksia, riskejä, ympäristövaikutuksia sekä yhteiskunnallista hyväksyntää koskevia tekijöitä. Koska maakohtaiset lähestymistavat ja asenteet vaihtelevat, on olennaista analysoida kustannuksia avoimesti sekä tarkistaa tukivälineitä (esim. syöttötariffeja ja niitä koskevaa sääntelyä) ja parantaa niiden koordinoitua määrittäessä hyväksyttävissä olevaa energialähteiden valikoimaa kuhunkin jäsenvaltioon. Yhteistyö naapurimaiden kanssa on myös yhtä tärkeää.

1.4. On tarpeen varmistaa teollisuuden kyky mukautua tulevaisuuteen entiseen tapaan ja vahvistaa nimenomaan energia-alan kykyä toteuttaa energiajärjestelmään tarvittavat investoinnit. Tämä vaatii valtiovallalta vakaita sitoumuksia, joiden täytyy olla johdonmukaisia unionin energian sisämarkkinoiden kanssa.

1.5. Energian sisämarkkinat täytyy saada valmiiksi. Jotta niiden potentiaali voidaan hyödyntää täysimääräisesti, niitä on tuettava tarkoituksenmukaisin markkinapohjaisiin välinein, kansallisia energiapolitiikkoja tosiasiallisesti EU:n tasolla koordinoitua ja antamalla niille selkeä yhteinen suunta. Välttämättömänä ennakoedellytyksenä on, että ryhdytään uudelleen korostamaan läpinäkyvien ja täsmällisten tietojen merkitystä. Yksittäisten jäsenvaltioiden erityistilanne – esimerkiksi nykyiset energiasaarekkeet – on otettava huomioon, ja hintoja tarkistettaessa on otettava lukuun, että ilman kehittyntä infrastruktuuria, joka edellyttää huomattavia investointeja, ei yhteisiä energiemarkkinoita voida saattaa päätökseen eivätkä valtiot voi hyödyntää niiden tarjoamia etuja.

1.6. On olennaisen tärkeää optimoida kustannukset EU-tasolla tapahtuvan tiiviimmän koordinoinnin ja solidaarisuuden avulla, varsinkin koska energiapolitiikan keinot ovat jäsenvaltioiden välittömässä valvonnassa. Tällainen koordinointi on ollut aiemmin vähäistä. Tarvitaan uutta lähestymistapaa. Jäsenvaltioiden solidaarisuus kasvavan toimitusepävarmuuden vallitessa on myös erittäin tärkeää, samoin kuin yhteisen tutkimus- ja kehitystyön jatkamisen korostaminen entisestään energian tuotannossa ja toimitusketjussa ilmenevien ongelmien ratkaisemiseksi.

1.7. Rakentamalla nesteytetyn kaasun siirron solmukohtia jäsenvaltioiden ryhmien kesken pystytään optimoimaan ja vähentämään kustannuksia erottamalla öljyn ja kaasun hinnat toisistaan ja parantamalla joustavuutta energiantuottajien näkökulmasta.

1.8. Koordinoinnin tehostamiseksi ETSK kehottaa toteuttamaan toimia, jotka koskevat energiakysymyksistä käytävän vuoropuhelun käsittelevää laaja-alaista unionin tason ohjelmaa, ja antamaan ohjelmalle suoraa tukea. Toimintaan pitäisi ottaa mukaan energian kuluttajia, jotka edustavat sekä kotitalouksia että teollisuutta, ja energiaketjun kaupallisia ja institutionaalisia osapuolia yhdessä paikallisten, alueellisten ja valtiollisten viranomaisten kanssa.

1.9. Kattavan, riippumattoman, edustavan ja avoimen eurooppalaisen energiavuoropuhelun olisi myös tarjottava pohja komission ehdottamalle uudelle hallintoprosessille, jotta vuoteen 2030 ulottuvassa kehyspaketissa esitetyt energia- ja ilmastotavoitteet saavutetaan.

2. Johdanto ja taustaa

2.1. Useimpien EU:n kotitalouksien ja teollisuusasiakkaiden maksamat energian, erityisesti sähkön, hinnat ovat nousseet useiden vuosien ajan inflaatiota nopeammin. Kotitaloudet kaikkialla Euroopassa ovat huomanneet tämän vaikutuksen käytettävissään olevissa varoissa, ja energiaköyhyys on lisääntynyt huomattavasti eräissä jäsenvaltioissa. Vaikutus on näkynyt tiettyjen toimialojen kilpailukyvyssä, etenkin energiavaltaisessa teollisuudessa. Aiemmin teollisuus vastasi korkeisiin hintoihin usein parantamalla energiatehokkuuttaan ja erikoistumalla korkean lisäarvon tuotteisiin, mutta voidaan väittää, että mahdollisuudet siihen ovat hupenemassa. Taloudellinen taantuma on lisännyt paineita, ja energiatehokkuuden parantamisesta ja leikkauksista huolimatta useimpien kuluttajien kustannukset kasvavat.

2.2. Euroopan komission tammikuussa 2014 esittelemä paketti sisältää kaksi tärkeää kertomusta, jotka ovat hintojen ja kustannusten kannalta suoraan relevantteja. Toinen näistä komission yksiköiden valmisteluasiakirjoista käsittelee energian hintoja ja kustannuksia ja toinen energiatalouden kehitystä Euroopassa. Paketissa asetetaan energia- ja ilmastotavoitteet vuoteen 2030 ulottuvaksi jaksoksi. Siinä todetaan, että ilmaston suojeleminen, teollisuuden kilpailukyvyyn ylläpitäminen ja kohtuuhintaisen energian tarjoaminen kansalaisille on mahdollista sovittaa yhteen. Tämä edellyttää yhteisen käsityksen muodostamista päästöjen vähentämisestä ja talouden viherryttämisestä saatavista konkreettisista taloudellisista, sosiaalisista ja ekologisista hyödyistä, niiden tunnustamista ja niistä tiedottamista. Paketissa myönnetään implisiittisesti, että julkinen tuki on ratkaisevan tärkeää ja että tarvitaan realistisempi lähestymistapa etenkin taloudellisiin haasteisiin. Komissio katsoo, että "tavoitteet ovat markkinoille vahva viesti ja että ne kannustavat tekemään yksityisiä investointeja uusiin putkistoihin ja sähköverkkoihin tai matalahiilisiin teknologioihin" ⁽¹⁾.

2.3. Käsillä olevan lausunnon aiheena olevassa tiedonannossa energian hinnoista ja kustannuksista todetaan IEA:n ⁽²⁾ tavoin, että maailmanmarkkinahinnat ja välttämättömät laaja-alaiset investoinnit infrastruktuuriin ja energiatehokkuuteen yhdessä ilmastopainotteisen verotuksen kanssa pitävät kokonaisvaikutuksellaan energiahinnan nykyisellä historiallisella korkealla tasolla. Sen lisäksi, että tämä voi vaikuttaa vakavasti kuluttajiin, nykyinen sähköntuotantoalalla käypä tukkuhinta, noin 40 euroa/MWh, ei myöskään mahdollista sitä, että alalla voitaisiin ryhtyä investointeihin, joita tarvittaisiin sekä vanhenevan omaisuuden uusimiseen että ilmastonmuutoksen torjumiseen. Lausunnossa keskitytään kansalaisyhteiskunnan todennäköiseen reaktioon ja siihen, miten vahvoja markkinasignaaleja ja poliittisia reaktioita voidaan saada aikaan toimintalinjoille asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi.

⁽¹⁾ Johdanto: http://ec.europa.eu/energy/2030_en.htm

⁽²⁾ World Energy Outlook, IEA, 2013.

3. Komission tiedonannon pääsisältö

3.1. Vuoden 2008 jälkeisten viiden vuoden aikana energian vähittäismyyntihinnat kohosivat Euroopassa, eräissä jäsenvaltioissa varsin merkittävästi, huolimatta suhteellisen tasaisista sähkön tukkuhinnoista ja vakaasta kaasun tukkuhinnoista. Tällä oli huomattava ja oletettavasti jatkuva vaikutus kotitalouksiin ja teollisiin kuluttajiin etenkin taloudellisen taantumana aikana. Jäsenvaltioiden välillä on myös suurta vaihtelua, sillä osa kuluttajista maksaa energiastaan 250–400 prosenttia muita enemmän. Merkittävä osa tästä kasvusta on johtunut siirto- ja jakeluhintojen noususta sekä verojen ja maksujen kohoamisesta. Primäärienergian kustannukset ovat kuitenkin edelleen suurin yksittäinen tekijä hinnanmuodostuksessa.

3.2. EU-valtioiden on saatava sisäiset energiamarkkinat valmiiksi vuonna 2014. Markkinoiden vapauttaminen tehostaa investointeja ja kilpailua sekä parantaa tehokkuutta useilla aloilla, mikä saattaa tuoda hyötyä alhaisina hintoina. Kuluttajat ja teollisuus (erityisesti pk-yritykset) voivat alentaa energialaskuaan vaihtamalla edullisempiin energiatoimittajiin silloin kun niitä on riittävän paljon.

3.3. EU-valtioiden on myös kehitettävä energiainfrastruktuuria entisestään, monipuolistettava energiansaantia ja toimitusreitit sekä omaksuttava yhtenäinen kanta neuvoteltaessa suurimpien energia-alan kumppaneiden kanssa.

3.4. Jäsenvaltioiden olisi myös varmistettava, että peruskäyttäjien ja veronmaksajien rahoittamia energiapolitiikkoja sovelletaan mahdollisimman kustannustehokkaasti ja parhaita käytänteitä noudattaen.

3.5. EU:n ja jäsenmaiden on vertailtava verkkokustannuksia ja käytänteitä aiempaa enemmän. Verkkokäytänteiden lähentäminen kaikkialla Euroopassa tarjoaa mahdollisuuden parantaa tehokkuutta ja leikata verkkokustannusten osuutta hinnoista.

3.6. Kuluttajat ja teollisuus voivat jossakin määrin pitää energiakustannuksensa alhaisina parantamalla energiatehokkuuttaan. Kuluttajien vapaaehtoiset toimet energiankulutuksensa tai sen ajoituksen sopeuttamiseksi (kysynnänohjaus) ja innovatiiviset energiateknologiat voivat auttaa säästämään energiaa ja rahaa.

3.7. EU:n täytyy jatkaa energiatukia ja vientirajoituksia koskevia toimiaan kansainvälisten kumppaniensa kanssa ja auttaa suojelemaan tiettyjä teollisia kuluttajia veronsiirtoin ja verovapauksin sekä veroihin ja maksuihin tehtävin leikkauksin.

3.8. Komissio perää ennen muuta energian sisämarkkinoiden loppuunsaattamista EU:ssa ja ehdottaa, että kotitalouksien ja teollisuuden pitäisi yhtäläisesti parantaa energiatehokkuuttaan, omaksua kysyntäjoustotekniikka ja muita uusia energiateknologioita ja -innovaatioita energian ja rahan säästämiseksi, ja että jäsenvaltioiden on parannettava energian siirtoa ja jakelua merkittävästi. Merkille pantavaa on, että uusiutuvien energialähteiden aktiivisempi käyttö voi parantaa välittömästi energiavarmuutta. On myös merkille pantavaa, että tietyissä jäsenvaltioissa kuluttajat tarvitsevat toimia energiaköyhyyden varalta, ensi sijassa sosiaalipoliittisin toimin. Mikäli kilpailutilanne heikkenee oletetulla tavalla teollisuuden käyttämän energian alalla, asiaa voidaan käsitellä ensisijaisesti WTO:n puitteissa minimoimalla kilpailevissa kolmansissa maissa tuotetulle energialle myönnettäviä tukia ja myös muilla veronsiirroilla.

4. Yleistä

4.1. Komission ehdottamassa strategisessa reaktiossa on kolme olennaisen tärkeää tekijää. Energian sisämarkkinoiden loppuunsaattamisesta riippumatta voi kysyä, voidaanko "vihreään" talouteen tähtävään toimintamallin jatkamista tai sen tehostamista puoltaa vakuuttavasti, kuten vuoteen 2030 asetettua kehystä käsittelevässä asiakirjassa painotettiin, ja mitä tämä merkitsisi energianhintoja ja kustannuksia ajatellen? Toiseksi, voidaanko kansalaisyhteiskunta vakuuttaa tuloksekkaan työmarkkinavuoropuhelun keinoin siitä, että tällainen toimintamalli on pätevä ja että se on hyväksyttävissä? Kolmanneksi, onko mahdollista piristää markkinoita siten, että Euroopassa saadaan markkinoilta yksityistä rahoitusta uusiin putkistoihin, sähköverkkoihin ja vähähiilisiin teknologioihin?

4.2. Energia kokonaisuutena kaikissa muodoissaan on kiistatta arvoltaan laajimmin kaupankäynnin kohteena oleva globaali hyödyke. Energian keskeinen rooli taloudellisessa kehityksessä vahvistaa, että energia-alalla tutkimus, energialähteiden etsintä, kehittäminen sekä energian tuotanto ja siirtäminen edellyttävät tavattoman suuria investointeja näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa. Tämä koskee myös vastikään korostetusti ajankohtaistunutta tarvetta turvata energiansaanti. Asiaa kuvataan usein toteamuksella "valot on pidettävä päällä", missä "valolla" tarkoitetaan energian korvaamatonta roolia nykyaikaisessa yhteiskunnassa. On välttämätöntä tunnustaa, että tällä hetkellä sekä kansalliset että EU-tason muut energiapoliittiset tavoitteet liittyvät todennäköisesti toimitusvarmuuteen. Toimitusvarmuus ja sen takaamisesta mahdollisesti syntyvät lisäkustannukset on otettava paremmin huomioon viestinnässä.

4.3. Samanaikaisesti, mikäli halutaan kattaa vähähiiliseen energiantuotantoon siirtymisestä seuraavat lyhyen ja keskipitkän aikavälin kustannukset, myös lukuisia globaaleja tekijöitä täytyy ottaa edelleen huomioon ja niitä on korostettava uudelleen.

- Energiantuotannosta aiheutuva planeettaamme ja meihin itseemme kohdistuva ympäristövaikutus on merkittävä. Se näkyy ensisijaisesti ilmastomuutoksena, mutta myös haitallisina terveysvaikutuksina.
- Nykyisestä maailmanlaajuisesta energiakysynnästä 82 prosenttia katetaan fossiililla polttoaineilla, jotka ovat pitkällä aikavälillä rajallinen resurssi.
- Resurssien saatavuuden rajallisuus (öljyhuippu jne.) ei olekaan oletetun kaltainen, sillä uusien energialähteiden etsintä, uusien hyödyntämismenetelmien kehittäminen ja markkinoiden paineet epätavanomaisten fossiilisten polttoaineresurssien käyttämiseksi vaikuttavat asiaan huomattavasti.
- Mikäli tunnetuista fossiilista polttoaineresursseista käytetään hyödyksi vaikkapa vain kolmannes, riittää se helposti viemään planeetan kasvihuonekaasupitoisuuden 450 ppm (eli 2 °C) rajan yli, mistä huolimatta uusien energialähteiden etsintään ja hyödyntämistekniikoihin suunnataan yhä edelleen huomattavia investointeja⁽³⁾.

Energia-alan muutos irti fossiilista polttoaineista on saatava väistämättä päätökseen. Ratkaisevan tärkeää on siirtymän nopeus. Sen on oltava riittävän ripeä estääkseen ilmastovaikutuksen kasvamisen liian suureksi ja samalla mahdollistaakseen vakaiden taloudellisten ja yhteiskunnallisten rakenteiden säilyttämisen. Maailmanlaajuisesti yhtenevä toiminta on erittäin tärkeää, ja EU:n taloudellisen kapasiteetin säilyttäminen on siirtymisen edistämisen kannalta olennaista. On olennaisen tärkeää, että ilmastomuutoksen hillitseminen on johdonmukaista kaikkialla maailmassa. Euroopan omaksuma johtoasema voi johtaa heikkoon kilpailukykyyn sekä teollisuuden ja hiilidioksidipäästöjen siirtymiseen muualle.

4.4. On selvää, että markkinat yksinään eivät useinkaan pysty käsittelemään yhteiskuntaa ja ympäristöä koskevia kysymyksiä – se ei ole niiden tehtävä. ETSK katsoo, että vaikka markkinoilla saavutetaan usein lyhyellä aikavälillä kustannuksia ja tuloksettuutta koskevia tavoitteita, markkinoita on muokattava tehokkain markkinapohjaisin välinein, jotta ne pystyvät huolehtimaan yhteiskunnallisista prioriteeteista⁽⁴⁾. Tämä edellyttää hyvää sääntelyä, kansalaisyhteiskunnan tukea ja sitoutuneisuutta sekä vankkaa sitoutumista yritysten yhteiskuntavastuuseen.

4.5. Ellei yhteiskunnassa ymmärretä pulmaa, joka sekä EU:lla että koko maailmalla on ratkottavaan, on turha odottaa sen paremmin poliittista tahtoa kuin kuluttajien hyväksyntääkään. Hinnat kohoavat mitä todennäköisimmin entisestään. Kuluttajat puolestaan vastustavat edelleen hinnankorotuksia voimakkaasti. Haasteena on poliittisen ja sosiaalisen vaikutuksen voimakkuuden pienentäminen.

4.6. ETSK katsoo, että kaikkein tehokkain lähestymistapa on saada eurooppalaiset energiankuluttajat, sekä kotitaloudet että teollisuus, ja energiaketjun kaupalliset ja institutionaaliset osapuolet täysimääräisesti mukaan aktiiviseen ja luovaan vuoropuheluun näistä asioista. Se johtaa toimintaan.

⁽³⁾ *The Burning Question*, Mike Berners Lee, Greystone Books, 2013.

⁽⁴⁾ EUVL C 226, 16.7.2014, s. 1–9.

4.7. Tarkasteltavana olevassa tiedonannossa ei ole juurikaan viitteitä tällaisesta lähestymistavasta. Vaikka ”markkinoihin” viitataan 41 kertaa, ”osallisuuteen”, ”kansalaisyhteisöön”, ”vuoropuheluun” tai ”kuulemiseen” viitataan vain ohimennen ja yhteensä vain kolmesti. Vastaava malli on vallitseva myös asiakirjassa ilmasto- ja energiapolitiikan puitteista vuosiksi 2020–2030.

4.8. Tässä asiassa tärkeintä on johdonmukaisuus ja toiminta. Vuoden 2011 puiteasiakirjassa ”Energia-alan etenemissuunnitelma 2050” tämä seikka todetaan ja sitä käsitellään kohdassa 3.4 otsikolla ”Yleisön osallistaminen on olennaisen tärkeää”, mutta asiassa on edetty vain vähän sanoista tekoihin.

4.9. Siksi ETSK kiirehtii EU:n toimielimiä ja jäsenvaltioita hyväksymään viivytyksettä eurooppalaisen energiavuoropuhelun kehityksen, johon komitea suhtautuu suopeasti lausunnossaan aiheesta ”Kansalaisten energiapolitiittisen osallistumisen tarve ja menettelytavat”⁽⁵⁾, ja toimimaan sen mukaisesti. Kyseinen vuoropuhelu olisi ohjaavassa roolissa energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseen tähtäävän EU:n laajuisen hallintaprosessin perustamisessa ja ylläpitämisessä.

4.10. Tässä prosessissa pitäisi korostaa

- paljon aiempaa enemmän avoimuutta, vakaata sääntelyä ja hallintoa kaikilla tasoilla
- kansalaisten/kuluttajien energiamarkkinoiden toimintaa kohtaan tunteman ymmärtämyksen ja luottamuksen kohentamista asianmukaisen koulutuksen ja neuvonnan avulla
- kansalaisten osallistamista aiempaa enemmän maakohtaisen ja EU-tason energialähteiden valikoiman määrittämiseen
- jäsenvaltioiden joustavia mahdollisuuksia valita maakohtaiseen energialähteiden valikoimaan parhaiten soveltuvia menettelytapoja ja prioriteetteja pyrittäessä lähentymiseen EU:n tasolla
- maakohtaisten tavoitteiden (kasvihuonekaasut, uusiutuvat energialähteet ja energiatehokkuus) saavuttamista markkinoiden yhdyntymisen yhteydessä.

4.11. Energiahintojen vaihtelu EU:ssa on pantu jo edellä merkille. Vaikka tuotanto- ja toimituskustannusten vaihtelulla on ilmiössä osansa, perittävien energiaverojen ja -maksujen laaja kirjo vaikuttaa asiaan merkittävästi. Energiaverot muodostavat kaikissa jäsenvaltioissa merkittävän osan valtion tuloista, ja olisi merkittävä haaste löytää veronalennuksia kompensoiva muita tulonlähteitä, vaikka öljytuotteista maksettavat verot suljettaisiin harkinnan ulkopuolelle⁽⁶⁾.

4.12. On kuitenkin syytä panna merkille myös se, että tiettyjen energiamuotojen korkea verotus on ajan mittaan hyväksytty, vaikkakin vastahakoisesti. Öljytuotteista perittävät verot muodostavat hinnasta yli 55 prosenttia EU:ssa, kun veron osuus esimerkiksi Yhdysvalloissa on 14 ja Japanissa 41 prosenttia.

4.13. Yksittäisten jäsenvaltioiden erityistilanne – esimerkiksi nykyiset energiasaarekkeet – on otettava huomioon, ja hintoja tarkistettaessa on otettava lukuun, että ilman kehittynyttä infrastruktuuria, joka edellyttää huomattavia investointeja, ei yhteisiä energiamarkkinoita voida saattaa päätökseen eivätkä valtiot voi hyödyntää niiden tarjoamia etuja.

5. Erityistä

5.1. ”Energian sisämarkkinat” on erityisen ongelmallinen kysymys, koska energiahuolto on erittäin tärkeä kansallinen intressi. Kohti energian sisämarkkinoita etenevästä kehityksestä huolimatta se on edelleen laajalti valtiovallan välittömässä hallinnassa tai valtion vaikutusvallan alaisena. Tekniset, resurssisidonnaiset ja maantieteelliset tekijät ovat myös osaltaan aiheuttaneet energiamarkkinoiden toteuttamiselle enemmän vaikeuksia verrattuna esimerkiksi moniin kulutushyödykekattegorioihin.

5.1.1. Vuodelta 2009 peräisin olevassa kolmannessa energiapaketissa tavoitteeksi asetetussa sähkön ja maakaasun sisämarkkinoiden loppuun saattamisessa ei onnistuta, ja merkittävät energiamarkkinoiden vapauttamista koskevat seikat ovat osoittautuneet vaikeiksi toteuttaa. Valtiovallan, yritysmaailman ja yhteiskunnan eri tahojen vastustus on ollut esteenä markkinoiden yhdyntymisestä saatavien etujen saavuttamiselle. Eräissä jäsenvaltioissa mielletään asia niin, että energian tuotanto-, jakelu- ja kulutustapojen mittavilla muutoksilla voi olla vaikutuksia, joita ei voi hyväksyä.

⁽⁵⁾ EUVL C 161, 6.6.2013, s. 1–7.

⁽⁶⁾ Energy Policy and Energy Taxation in the EU: IREF Europe
http://www.irefeurope.org/en/sites/default/files/Energy_policy_EU.pdf

5.1.2. Vaikka tukkuhinnat lähentyvätkin yleisesti toisiaan Keski- ja Länsi-Euroopassa, vähittäishinnat eivät lähenny, koska jäsenvaltiot soveltavat muodoltaan vaihtelevia kansallisia järjestelmiä tukeakseen energia-alan investointeja ja harjoittavat toisistaan poikkeavia kansallisia käytänteitä kulloistenkin tukikustannusten jakamisessa peruskuluttajien kannettavaksi. Tästä syystä kehittyvät ”pinnalliset” sähkömarkkinat, joilla vain optimoidaan olemassa olevan unionin järjestelmän käyttöä. Tämä ei kuitenkaan riitä, sillä tarvitaan ”syvälle ulottuvia” markkinoita, joilla kannustetaan ryhtymään optimaalisiin, unionin laajuisiin investointeihin, sekä kyseisten investointien mahdollistamiseksi että niiden kustannustehokkuuden varmistamiseksi. On esimerkiksi olennaista tarkistaa tukivälineitä (esim. syöttötariffeja ja niitä koskevaa sääntelyä) ja parantaa niiden koordinoitua.

5.1.3. Tämä edellyttää markkinoilta lisää sujuvuutta sekä hinnoittelua toimitusten solmukohdissa eritoten kaasun osalta. Eräisiin jäsenvaltioihin on perustettu kaasumarkkinat, mutta ne eivät vielä ole kyllin toimivat tarjotakseen käyttökelpoisen vaihtoehdon – yleistymässä olevalle – öljyindeksoinnille ja tarjotakseen markkinapohjaisen hinnoittelun. Sen vuoksi on ratkaisevan tärkeää kehittää alueellisia kaasutoimitusten solmukohtia ja parantaa niiden yhteenliitettävyyttä siirtokapasiteetin, sopimusjärjestelyjen ja markkinoille pääsyn osalta, erityisesti joustavia toimituseriä ajatellen. Myöntämällä sähköntuottajille pääsy kaasumarkkinoille tuodaan näille enemmän joustavuutta, mikä mahdollistaa tuotantokantojen optimoinnin. Ne pystyvät olemaan tuottamatta sähköä tappiollisina jaksoina ja turvaavat tuotantolaitosten kilpailukykyä, minkä ansiosta kuluttajien kannettavaksi siirretään entistä vähemmän kattamattomia kustannuksia.

5.1.4. Jäsenvaltioissa on edelleen epävarmuutta energianhintojen yksityiskohtaisesta koostumuksesta. Komission parhaillaan toteuttama seikkaperäinen tutkimus sekä energianhintojen koostumuksen että energiatukien laajuuden ja vaikutuksen avaamisesta on ratkaisevan tärkeä perustan luomiseksi tasapuolisille toimintaedellytyksille energian tuotannossa ja hinnoittelussa. Tarvitaan jatkuvasti tietoa energian hinnoista ja kustannuksista laitostasolla, jotta voidaan parantaa teollisuusalojen toimintaolosuhteita koskevaa avoimuutta, mutta myös siksi, että toimintapolitiikka kyetään perustamaan asianmukaiseen tietoaan perustuvaan. On ratkaisevan tärkeää varmistaa avoimuus ensimmäisenä askeleena kohti kustannustehokkaiden toimintalinjojen valintaa ja sisällökästä poliittista keskustelua yleisön kanssa. Tämä koskee myös energiantoimittajien voittojen kokonaistasojen koostumusta. Asianmukaisten tilastotietojen puuttuminen saattaa heikentää todennettuun tietoon perustuviksi esitettyjen päätösten uskottavuutta. Tällaiset tilastotiedot pitäisi saada jokaisen julkisen vallan tason käyttöön.

5.1.5. Teollisuus voi tehdä ja on jo tehnyt investointeja vähentääkseen energiankäytön intensiteettiä. Mainitun kaltaiset investoinnit edellyttävät kuitenkin sitä, että ne maksavat asianmukaisesti itse itsensä takaisin, ja niillä on taipumus kallistua ajan mittaan.

5.1.6. EU ja sen jäsenvaltiot ovat aiemmin auttaneet osaltaan suojelemaan uhan alaisia toimialoja erilaisin ilmaiskiintiöin, veroista ja maksuista vapauttamalla ja joissakin rajatuissa tapauksissa maksamalla korvauksia. Koska ilmastopolitiikasta EU:lle ja eräille sen tärkeimmille kauppakumppaneille aiheutuvien kustannusten välinen ero ei pienene lähiaikoina, Euroopan komission pitäisi arvioida nykyiset puitteet ja harkita uusia lähestymistapoja, jotka soveltuvat paremmin uhan alaisista toimialoista huolehtimiseen sisämarkkinoilla.

5.1.7. Koska energiavarmuus on olennaisen tärkeä valtiollinen intressi, valtiot ovat valmiita hyväksymään energiahuollon varmistamiseen liittyvät ylimääräiset kustannukset. Koska jäsenvaltioiden on suvereeniusyistä myös vaikea hyväksyä tyydyttävää EU-tason hallintoprosessia, ne ovat valmiimpia sietämään markkinoiden epätäydellisyyttä. Tilanteissa, joissa energiahuolto on epävarmalla pohjalla, solidaarisuus on kuitenkin olennaisen tärkeää energiansaannin jatkumisen kannalta.

5.1.8. Kaiken kaikkiaan ei ole juurikaan merkkejä siitä, että jäsenvaltioiden noudattamissa kovin vaihtelevissa kansallisissa energiapolitiikoissa tunnustetaan tarve pitkälle menevään yhdentymiseen EU-tasolla. Tämä heikentää energian sisämarkkinoita ja lähettää hämmäntäviä signaaleja investointeja ajatellen. ETSK uskoo, että on tarpeen ottaa ratkaiseva askel tosiasiallisen Euroopan energiayhteisön luomiseksi, jotta voidaan koordinoita kansallisia energiastratgioita etenkin energian toimitusvarmuuden takaamiseksi EU:ssa mahdollisimman edullisesti.

5.2. Talouden viherryttäminen

5.2.1. Ajatus siirtymisestä kestävämmällä pohjalla olevaan, resurssitehokkaampaan talouteen on periaatteessa hyvin vakiintunut. Käytännössä talouden laskusuhdanne, maailmanlaajuinen kilpailu ja jäsenvaltioiden välinen erimielisyys prioriteeteista ovat vaikuttaneet siirtymisen nopeuteen ja tuloksekkuuteen ⁽⁷⁾.

⁽⁷⁾ EUVL C 271, 19.9.2013, s. 18–22.

5.2.2. Poliittiset lausumat talouden viherryttämisestä ovat usein osoittautuneet tyhjäksi puheeksi EU:n asettaman kestävän kehityksen tavoitteen kannalta. Niissä ei ole tunnustettu viherryttämisen edellyttämän taloudellisen ja yhteiskunnallisen muutoksen laajuutta, saati sen rakenteellisia esteitä.

5.2.3. Tämä tavoite on monesti tulkittu virheellisesti, olemassa olevan taloudellisen toiminnan ”viherryttämiseksi” eli hiilen osuuden vähentämiseksi ja toiveeksi, että siitä seuraa lisää kasvua ja työpaikkoja. Talouden viherryttäminen edellyttää kuitenkin paljon syvemmälle käyviä tuotannon, kulutusmallien ja elintapojen muutoksia kuin mikä luultavasti on yhden vuosikymmenen aikana sosiaalisesti hyväksyttävää. Käytännössä kaiken taloudellisen toiminnan täytyisi muuttua muotoaan, ja perinteisestä vihreään talousmalliin siirryttäessä kasvun ja työpaikkojen luomisen tasosta ei ole varmuutta. Tilannetta olisi tuettava koordinoituihin tutkimus- ja kehitystoimin.

5.2.4. Vastaavasti talouden pikaista, tehokasta ja suotuisaa viherryttämistä haittaavia esteitä on rajusti vähätelty. Hinnoittelulla on oma merkityksensä esimerkiksi seuraavissa asioissa:

- talouden alojen (edunsaajien) ja niin muodoin poliitikkojen vastahakoisuus
- takaisin maksettuun infrastruktuuriin perustuvat olemassa olevien teknologioiden edut
- tuloksellisen hiilihinnoittelun puuttuminen
- tehokas ympäristöväittämiä koskeva sääntely
- uusien vähähiilisten teknologioiden poliittinen ja tekninen riskialttius
- työpaikkojen menettämiset ja mahdollinen vastahakoisuus pitää työntekijöitä palveluksessa
- teollisuuden muutoksiin liittyvät tekijät yhteiskunnallisine vaikutuksineen
- rahoitukseen liittyvät kysymykset alhaisen (tai negatiivisen) talouskasvun ja ”talouden vakauttamisen” oloissa
- kireä kansainvälinen kilpailu
- vähähiilinen talous tarvitsisi vahvaa yhteiskunnallista ja poliittista konsensusta, hyvin mittavia yksityisiä ja julkisia investointeja sekä rahoituksen helppoa saatavuutta ja selvää strategista visiota, itse asiassa suunniteltua ”vihreää” taloutta.

5.2.5. Talous on kaikesta huolimatta pakko viherryttää. Tehtävä on laajuudeltaan huomattava ja erittäin vaativa, mutta valinnanvaraa ei ole, mikäli haluamme varmistaa kestäväpohjaisen tulevaisuuden. Tämän tavoitteen saavuttaminen edellyttää sellaista etenemistä, jossa otetaan huomioon poliittisen uskottavuuden, taloudellisen vallan, vakaiden sosiaalijärjestelmien ja kansalaisten valintojen välinen tasapaino. Ennakoedellytyksiä ei kuitenkaan ole vielä täytetty, eikä varsinkaan kansalaisten osallistamista esteiden poistamiseen ole tapahtunut. On myös totta, että sellaiset selkeät hyödyt kuin markkinajohtajuuden kehittäminen kestävyysajattelun mukaisen ja vähähiilisen energian alalla voivat lisääntyä. EU on edistynyt ansiokkaasti vähähiilisen sähkön soveltamisessa monenlaisiin lämmön korvaamismuotoihin, ja EU:ssa on myös laaja kestävyysperiaatteita noudattavien liikenneinnovaatioiden kehityssektori.

5.2.6. Energiansäästöillä ja energiatehokkuudella on olennaisen tärkeä rooli on kustannusten minimoinnissa. Kotitalouksia ajatellen voidaan vielä saavuttaa paljon hyödyntämällä kulutuskysynnän ohjausta. Julkisessa rakentamisessa (pääosin uudisrakentamisessa) näkyy enenevästi merkille pantavan hyviä esimerkkejä tehostamisesta ja käytön supistamisesta. Monille aloille jo hyvin juurtunut teollisuuden energiatehokkuuden tavoittelu voi vielä tuottaa säästöjä monissa yrityksissä.

5.2.7. Markkinapohjaiset välineet ovat olleet hyvin merkittävässä roolissa kannustamassa jäsenvaltioita taloutensa uudelleensuuntaamiseen. Kaikkialla EU:ssa ei verojen, maksujen, tukien ja muiden markkinapohjaisten välineiden valikoimassa ja niiden käytössä ole kuitenkaan saavutettu riittävän suurta keskinäistä johdonmukaisuutta. Tämä on voitu huomata erityisesti energiaan liittyvissä kysymyksissä. Markkinapohjaisten välineiden on siksi edistettävä siirtymistä resurssitehokkaaseen ja vähähiiliseen talouteen sekä talouden elpymistä ⁽⁸⁾.

⁽⁸⁾ EUVL C 226, 16.7.2014, s. 1–9.

5.3. Ehdottoman tarpeellinen tehokkaan hallinnon vaatimus ilmasto- ja energiapaketissa ehdotettujen EU:n energia- ja ilmastotavoitteiden saavuttamiseksi on selvästikin yhteydessä siihen, että kansallisten energia-alan sääntelyviranomaisten avulla vakiinnutetaan johdonmukaiset markkinaparametrit. ETSK kehottaa painokkaasti siirtymään koordinoitumpaan energiapolitiikkaan, johon liittyy jäsenvaltioiden politiikkojen johdonmukainen ja yhtenevä hallinnointi askeleena kohti unionin laajuista kustannusten optimointia, ja siksi komitea kannattaa komission aloitetta. Komitea uskoo kuitenkin, että on tarpeen pohtia perinpohjaisesti sitä, miten järjestelmä saadaan tosiasiallisesti saavuttamaan tavoitteensa, ja katsoo, että se pystyy antamaan hyödyllisen panoksen tuleviin komission ehdotuksiin, jotka koskevat erityisesti

- joustavuuden sovittamista yhteen energiatavoitteiden saavuttamisen kanssa
- vahvaa kansalaisten osallistamista sekä jäsenvaltioiden ja EU:n toimenpiteiden legitimitettä
- jäsenvaltioiden prosessiin sitoutumisen edistämistä
- johdonmukaisen ja luotettavan lähentymisen saavuttamista EU:n tasolla.

5.4. Komission tehtävänä on sellaisen hallintojärjestelmän suunnitteleminen, joka on toimeenpanoa ajatellen tehokas mutta riittävän joustava saadakseen jäsenvaltioiden kannatuksen. ETSK pyrkiikin tiiviissä yhteistyössä komission kanssa panemaan alulle poliittisesti tasapainoisen pohdinnan, jossa otetaan huomioon kaikkien sidosryhmien näkemykset. Sen tavoitteena olisi tehokkaan, joustavan ja kattavan hallintojärjestelmän luominen. Sekä kansalaisten osallistamisprosessi että itse hallintojärjestelmä ovat olennaisen tärkeitä seikkoja energian hinta- ja kustannushaasteen kohtuullistamisessa ja asian selostamisessa.

Bryssel 4. kesäkuuta 2014.

*Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Henri MALOSSE*
